

ОСНОВНІ ПІДХОДИ РЕЛІГІЄЗНАВЧОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ПСЕВДОРЕЛІГІЙ

У статті розглядаються основні підходи щодо застосування поняття "псевдорелігія" до сучасних функціонуючих рухів та організацій із числа новітніх релігійних рухів. Зокрема, автор пропонує використовувати як важливий аспект визначення псевдорелігії їх самоідентифікацію. Розрізняючи феномени псевдорелігії та квазірелігії автор робить висновок про важливість релігійного досвіду як одного із ключових критеріїв розрізнення релігії та псевдорелігії.

Як приклади псевдорелігії розглянуто такі організації, як Церква Сатани, Раеліти, Ворота Раю. Відзначено особливу роль у формуванні зазначених організацій, постаті лідера та засновника. Встановлено особливу роль у розглянутих доктринах сексуальності, на підставі чого автор проводить паралель між ними та біологізмом, який І. Вах визначає як форму псевдо релігії. Пропонується визначати релігійний досвід в межах класичних підходів психології релігії. Також вказується на необхідність проведення практичних досліджень із застосуванням емпіричних методів соціології та психології.

Ключові слова: псевдорелігія, квазірелігія, релігійний досвід, Ворота Раю, Церква Сатани, Раеліти, новітні релігійні рухи.

У другій половині ХХ ст. виникло чимало релігійних рухів, які складно ідентифікувати застосовуючи класичні академічні визначення релігії. Зокрема, такі рухи, як Церква Сатани, Раеліти, Ворота раю та ін. Однією із особливостей зазначених рухів є то, що вони виникають у період визначних культурних змін, яких зазнало західне суспільство упродовж 60–70-х рр. минулого століття. На їх віровченні позначилися такі процеси, як розвиток свободи слова, посилення молодіжних неформальних рухів, поширення інтересу до ведичної культури, сексуальна революція та криза консервативних європейських цінностей, що сформувалися під проводом християнської морально-етичної доктрини.

У контексті розробки поняття "псевдорелігія", постає питання, щодо його застосування у відношенні до конкретно-історичних, тобто питання про релігієзнавчу ідентифікацію псевдорелігій, зокрема, на прикладі нині активних соціальних організацій.

Завдяки поясненню сутності феномену псевдорелігії на прикладі аналізу діючих організацій, з'явиться можливість проводити подальші практичні польові дослідження псевдорелігій із застосуванням спеціальних методів соціологічних та психологічних досліджень.

Під псевдорелігією слід розуміти такі феномени, що максимально схожі до релігії, проте не є нею. Для уникнення семантичної плутанини у виживанні понять "псевдорелігія" та "квазірелігія" варто здійснити деякі уточнення. Феномен квазірелігії визначається як подібний до релігії за формальними ознаками, але який не є релігією з огляду на її сутність. Як приклади квазірелігій, П. Тілліх, наводить політичні ідеології, які прагнуть не стати релігією, а витіснити її собою. "Те, що я називаю квазірелігіями, іноді називають псевдорелігіями, проте, це не точно. "Псевдо" вказує на невдалу спробу досягти подоби релігії, а "квазі" вказує на ненавмисну

тотожність, яка заснована на тотожних елементах. Це видно на прикладах комунізму та фашизму – найбільш яскравих прикладах сучасних квазірелігій" [1]. Уточнення визначення феномену псевдорелігії можливо здійснити враховуючи важливий аспект самоідентифікації рухів.

Псевдорелігії це феномени соціокультурного простору, які гранично подібні до релігії та які само ідентифікуються як релігії. Проте вони не містять такого елемента структури релігії, як релігійний досвід. Класичні підходи до визначення релігійного досвіду пропонують У. Джеймс, Р. Отто, К. Юнг, Є. Торчинов та ін. Для остаточного семантичного "розведення" поняття наведемо цитату П. Тілліха яка вказує на особливу характеристику квазірелігій: "В секулярних квазірелігіях в якості граничного інтересу можуть виступати народ, наука, деяка форма чи етап розвитку суспільства, вищий ідеал людства, які при цьому обожаються" [2]. Граничний інтерес адепта квазірелігії звернений на цінності, які лежать за межами сфери індивідуального розуміння внутрішньо-особистісного блага. У той час коли для адепта будь-якої релігії на перше місце виходить саме внутрішньо-особистісне благо у вигляді ідеї спасіння, просвітлення, звільнення від кола сансари тощо.. В межах рухів, які ми пропонуємо розглядати як псевдорелігійні, на перше місце виходить основна мотивація (граничний інтерес), яка ґрунтується на виключно індивідуально-психологічних прагненнях індивіда. У такому відношенні, псевдорелігійні організації уподібнюються до релігійних. Тому, що фактично їх віровчення намагається дати відповідь індивіду на ті особистісні питання на які відповідають релігії. У такому ракурсі доречно вказати на відсутність релігійного досвіду, тобто на відсутність механізму реалізації глибинних психологічних потреб індивіда, які задовольняються засобами містичних, медитативних та інших релігійних практик. З іншого боку ми припускаємо існування психологічного механізму псевдорелігій, що докорінним чином впливає на внутрішньо-особистісну мотивацію адептів. Таким механізмом є образ лідера (засновника), його риторика, поведінка, особливості біографії тощо.

Видатний сучасний німецький релігієзнавець Удо Шефер присвятив свою наукову творчість дослідженню віри Бахаї. У роботі під назвою "Віра Бахаї Секта чи релігія" він неодноразово вказує на те що існує низка течій які можна визначити як псевдорелігії. Виступаючи апологетом Віри Бахаї У. Шефер торкається проблеми використання термінів секта та культ. У цілому він розвиває концепцію Е. Трьольча. Для нас важливо відмітити, що розкриваючи зміст поняття культу, він вказує на існування різного роду псевдорелігійних культів. "Характерною особливістю псевдорелігійних культів є те, що адепти, що долучаються до них, як правило, розривають всі контакти із зовнішнім світом, домом, сім'єю. Від них вимагають повністю присвятити своє життя нині живому лідеру" [3]. Ми не схильні відносити Віру Бахаї до класу псевдорелігій. Проте, у контексті нашого дослідження актуальним є зауваження У. Шефера щодо місця постаті лідера руху. Досліджуючи приклади псевдорелігій ми будемо аналізувати особистості їх засновників та лідерів. Психологічний аналіз лідерів псевдорелігій до-

зволить розкрити низку питань щодо специфіки організацій. Відповідно, для полегшення завдання аналізу зазначених трьох рухів, варто приділити особливу увагу постатям лідерів рухів.

Рух Раелітів заснований французьким гонщиком Клодом Ворілоном (Раель) у 1973 р. у Женеві. Сьогодні рух є найбільшою та найпоширенішою уфологічною організацією у світі, кількість членів за різними оцінками від 50 до 70 тисяч. У центрі віровчення віра у існування надцивілізації Елохімів (технологічно та духовно більш розвинута від людей інопланетна цивілізація). Із расою Елохімів можна контактувати засобами духовних практик. Головною метою віровчення є зняття всіх заборон щодо науково-технічного процесу. Зокрема, раеліти наголошують на необхідності розвинути технології клонування, що дозволить людині досягти безсмертя. У даному відношенні, протягом останніх десятиліть, раеліти неодноразово зверталися до урядів багатьох країн із вимогою зняти заборону на клонування людей. У 90-х рр. минулого століття навіть заявили про відкриття першої лабораторії клонування людини. Проте, лабораторія під дією заборон не виконує експериментальних досліджень. Раеліти вкрай негативно ставляться до авраамістичних релігій, зокрема до Римо-Католицької церкви, оскільки, на їх думку, саме через неї гальмується науково-технічний прогрес. Раель проголошував ідеї атеїзму та повного заперечення надприродного. Крім того, раеліти прихильно ставляться до Буддизму, визначаючи його атеїстичною релігією. Під власне релігією раеліти розуміють сукупність етико-моральних норм та ціннісних орієнтирів, що лише шкодять розвитку людства.

Однією із особливостей віровчення є ідея "вільної любові", що виражається у колективних оргіях. При цьому оргії не виконують функції ритуальної дії, а є засобом спілкування між адептами. У одній із своїх праць, яка присвячена проблемі клонування, Раель зазначає: "Ми зможемо мати слуг – біороботів. Вони будуть виглядати як ми та замінять нам сексуальних партнерів" [4]. Раел вважає однією із найбільших проблем людства – насильство. Його подолати можливо, забезпечивши людей однаковими матеріальними умовами. "Якщо у людей будуть однакові житлові умови, однакова їжа, однакові сексуальні партнери, то у світі зникне заздрість – основна причина насильств" [5]. Загалом у центрі уваги лідера зазначеного руху лежить три теми: клонування, сексуальні стосунки, боротьба із християнською морально-етичною доктриною. На наш погляд доречно долучити до релігієзнавчого також і психологічний аналіз, зокрема, мотиваційної бази діяльності К. Ворілона (Раеля). Розкриваючи проблему клонування, Раель часто виходить на проблему сексуальності людини. Зокрема він зазначає, що "у них (біороботів) будуть статеві органи, але вони будуть стерильні та створені виключно для насолоди" [6]. Навіть поверховий текстуральний аналіз опублікованих робіт лідера руху Раелітів свідчить про важливість для нього сексуальної теми. Варто зазначити, що сам автор розглядає статеві стосунки виключно як засіб отримання насолоди у різних формах. Фактично він заперечує можливість використання статевих стосунків як сутності чи

аспекту духовної практики. Наше дослідження має продовжуватися, проте вже на даному етапі можна стверджувати про співпадіння визначення біологізму як форми псевдорелігії яке запропонував І. Вах [7].

Наступний рух який ми пропонуємо розглянути – Ворота Раю, заснований у 1975 Маршаллом Емплуайтом та Бонні Нетлз у США. Драматично відомою організація стала після масового самогубства 39 адептів у 1997 р., у їх числі добровільно пішов з життя і засновник руху М. Емплуайт. Б. Нетлз померла від хвороби у 1985 р. В основі віровчення лежить віра у позаземне походження людської сутності, яка використовує людське тіло та планету Земля лише як тимчасову домівку. Пік активності Воріт Раю припав на період розвитку інтернету. Відповідно, наведемо цитату із офіційного вебресурсу організації: "Дві тисячі років екіпаж із членів Царства Небесного звернув увагу що на планеті Земля цивілізації достатньо визріли для того, щоб використати деяких із їх представників як контейнер для своєї сутності. Першим став Ісус" [8]. На думку засновника руху, М. Емплуайта, члени Воріт Раю полишать земні тіла та перемістяться до космічного корабля, на якому вони продовжать нескінченну подорож всесвітом. Тим самим вони перейдуть на новий етап розвитку. Вперше члени організації очікували НЛО, яке мало забрати їх у 1975 р. Оскільки очікування М. Емплуайта не виправдалися, організація майже розпалася. Проте протягом наступних 20 років кількість її членів постійно зростала. Особливо важливу роль у розвитку руху відіграла поява інтернету. Саме через всесвітню мережу Ворота Раю забезпечувалися фінансовою підтримкою та новими адептами. Акт самогубства для членів Воріт Раю був пов'язаний із кометою Хейла Боппа, разом із якою ніби то прилетіло НЛО, що мало забрати найбільш прихильних адептів та перенести їх на вищий ступінь розвитку. Для адептів даного руху статеві стосунки та сексуальність також відігравали якщо не вирішальну, то принаймні одну з ключових ролей.

У відношенні М.Емплуайта важливо зазначити, що будучи сином пресвітеріанського священика, він захоплювався співом. У 1970 р. він був вигнаний із християнського коледжу, де викладав спів. Причиною його звільнення стало звинувачення у гомосексуалізмі. Варто відмітити, що на той час у суспільстві США, навіть у ліберально налаштованих колах гомосексуалізм жорстко табуувався. Тому М. Емплуайт перебував під постійним тиском з боку суспільства, особливо в середовищі сім'ї та близьких. Він був змушений пройти виснажливий курс лікування у психіатричній лікарні на підставі, як тоді вважалося, сексуальних девіацій. Це знайшло відображення у його стосунках із майбутньою дружиною та спів-засновницею Воріт Раю. Саме перебування на лікуванні у психіатричній лікарні стало "поворотною точкою" у світоглядних пошуках майбутнього лідера Воріт Раю. Життєві перипетії М. Емплуайта відобразились у віровченні Воріт Раю. Зокрема, адептам жорстко заборонялося будь-яким чином проявляти свою стать. Всі члени на початку 90-х рр. ХХ ст. оселилися у орендованому будинку, де жили як комуна. Всі мали коротко стригти волосся та носити одяг, який би приховував

прояви статі. Відповідно, статеві стосунки були оголошені гріховними й заборонялися. У комуні проживало близько 50 переконаних членів організації. Вони називали себе "монахами". Крім "монахів" були ще й "зацікавлені" тобто ті, що виявляли інтерес до організації та вчення М. Еплуайта. У контексті даного дослідження важливо зазначити, лідер Воріт Раю посилався на уривки із Біблії, проте негативно ставився до християнства та інших релігій. Аналізуючи доступні матеріали щодо діяльності руху Воріт Раю, можна припустити, що дана організація являла собою гурт людей, що відчували крайній психологічний дискомфорт, який знайшов вираження у ідеї "космічного корабля". Як такі, духовні, містичні, медитативні практики, адептами руху не використовувалися. Жорстка система табу (заборонялось навіть торкатись один одного що б не викликати статевої потяг), читання Біблії та господарські роботи в межах комуні фактично складали всю діяльність адептів Воріт Раю.

Для таких рухів як Рух раелітів та Ворота Раю характерним є віра у існування не надприродних, а позаземних, матеріальних цивілізованих та людиноподібних істот. Така віра нерозривно пов'язана із ідеєю НЛО, яка була дуже поширена у західному суспільстві у кінці 50-х та 60-х рр. XX ст. Саме ідея позаземних форм життя могла замінити ідею існування надприродних сил. Раель та М. Еплуайт вбачали у позаземних формах життя те, чого на їх думку бракує "земному" світу. Проте, на відміну від об'єкту релігійної віри, у центрі віровчення Раелітів та Воріт раю були "архетипи XX ст.". У такому відношенні доречно звернутись до наукової спадщини видатного психоаналітика К. Юнга, який зазначав: "звичайно, НЛО не відображує нашої сучасної концепції людської душі, воно скоріше втілює неконтрольований, архетипічний образ певного кола який виражає цілісність індивіда та породжений він сферою несвідомого" [9]. Тобто, віра у НЛО могла підмінити собою релігійну віру. У контексті даної роботи ми не будемо зупинятись на відмінності віри у НЛО та релігійної віри, оскільки, на нашу думку така відмінність є очевидною. Фактично, віра у НЛО для адептів зазначених рухів стала реакцією на неможливість інших світоглядних систем задовольнити їх духовні потреби.

Наступний рух, який ми пропонуємо розглянути – Церква Сатани, заснована у 1966 р. у США Антоном ЛаВеєм. В основі віровчення лежить заперечення надприродної сутності як такої. Адепти сповідають віру у моральну свободу людини, яка регулюється прямою відповідальністю за вчинки. Активно використовують дияволошанувальницьку символіку, зі слів засновника, для епатування суспільства та висміювання забобонів. Заперечують будь-які форми життя окрім матеріальних. Відмежовуються від неоязичницьких та дияволошанувальницьких культів. Наразі офіційно визнана ця організація у США та Великій Британії. Основним віроповчальним текстом, що перекладено російською мовою, є "Сатанинська біблія", у якій містяться основоположні моральні та поведінкові норми адептів. Один із приписів дозволяє адепту приховувати своє відношення до організації. Відповідно вкрай складно говорити про поширення даного руху, тим більше, що виникає чимало послідовників які

не визнаються центральним органом. Як було зазначено, особливим віроповчальним положенням доктрини Церкви Сатани є життя заради життя, відповідно, статеві стосунки, як засіб продовження роду та спосіб отримання насолоди та задоволення для adeptів ЛаВея, є важливим аспектом життя. Фактично ЛаВей пропагує свободу статевих стосунків. Проте, у основоположному тексті віровчення ЛаВея заперечує тезу щодо того, що його віровчення зводиться виключно до реалізації людської сексуальності. "Сатанізм пропагує статево свободу, але лише у істинному сенсі даних слів. Вільна любов полягає у тому, щоб обирати, чи бути вірним тому кому ти хочеш, чи давати волю своїм статевим потягам на стільки, на стільки це потрібно для задоволення своїх індивідуальних потреб [10]. Загалом, аналізуючи текст Сатанинської Біблії можна стверджувати, що численні ідеї, зокрема і розділ присвячений статево життю, яскраво ілюструють визначення такого різновиду псевдорелігій як біологізм який запропонував І. Вах. Як зазначає російський релігієзнавець А. Забіяко "під біологізмом І. Вах розуміє "культ життя як такого", культ сексуальних втіх, висловлюючись сучасною мовою, – культ сексуального драйву. До пророків такого культу він відносить Ф. Ніцше, Д. Лоуренса та Ж. Гюйсманса" [11]. У такому відношенні варто зазначити що на становлення концепції А. ЛаВея великий вплив справила, зокрема, творчість Ф. Ніцше.

Важливо відмітити що всі три зазначені рухи виникають у період так званої сексуальної революції та тісно пов'язані із тогочасними тенденціями у західному світі. Статевий акт у різних формах як культова практика зустрічаються у багатьох давніх та сучасних релігіях. Проте, наприклад, майтхуна (ритуальна сексуальна тантрична практика) передбачає систему правил та заборон що регулюють статево життя підкорюючи його релігійним нормам. Крім того, сам статевий акт глибоко ритуалізований. Перед усім майтхуна є медитативною практикою що уможлиблює отримання містичного досвіду, як основи релігійного досвіду. Такий досвід виражається у переживанні граничної реальності. Раель пропагує повну сексуальну свободу що є характерним для багатьох молодіжних рухів західного світу 60–70 рр. ХХ ст. М. Епуайт вважав основою дисципліни в межах комуни, а відтак і основою життєустрою adeptів Воріт раю утримання від будь-яких проявів сексуальності. А. ЛаВей, засновник Церкви Сатани був прихильником ідей вільної любові та оргастичних практик, які не мали жодного культового значення, а розглядалися як прояв сутності людини, яку пригнічують традиційні релігії.

Узагальнюючи, ми бачимо що зазначені рухи відображали актуальні ідеї епохи, в якій виникли. Відношення до сексуальності людини лежало якщо не в основі віровчення, то складало його значну частину, що не є характерним для більшості релігій світу, в яких статеві стосунки регулюються релігійними нормами як і інші аспекти життя людини. Або ж, статевий акт наділяється ритуальним значенням. Ідея розтабування людської сексуальності відобразилася у віровченні Церкви Сатани та Раелітів. З іншого боку, доктрина Воріт Раю повністю заперечувала

навіть прояви статі. У такому відношенні ми проводимо паралель, як зазначалось із біологізмом як різновидом псевдорелігії. На нашу думку, неможливо стовідсотково ототожнити розуміння людської сексуальності в межах зазначених доктрин із визначенням біологізму яке пропонує І. Вах. Але, очевидно, що у певному відношенні Раеліти та Церква Сатани реалізуючи принцип "вільної любові" фактично реалізують культ "життя як такого" який лежить в основі біологізму як типу псевдорелігії. У відношенні руху Воріт Раю варто зазначити, що тотальне табування статевого стосунків може бути, висловлюючись мовою психіатрії, продуктом сублимації. Тобто заборона засновується на прагненні реалізувати статеві потяги, та на неможливість це здійснити. Цілком можливо, що саме неможливість реалізувати статеві потяги і втрата дружини у 1985 р. зумовили суїцидальні настрої М. Еплуайта, що призвело до загибелі його та 38 adeptів Воріт Раю.

Суттєві аспекти віровчення розглянутих рухів відповідають визначенню однієї із форм псевдорелігії яку запропонував І. Вах. Також важливо вказати на те, що особливістю всіх трьох рухів є їх залежність від постаті лідера. Ворота Раю, після загибелі лідера практично припинили своє існування, Церква Сатани після смерті ЛаВея перебуває у кризі і розпадається на дрібніші організації із зміною доктринальних положень. Раеліти досить активно діють станом на 2013 р. оскільки їх лідер активно працює у галузі пропаганди ідей свого віровчення.

Таким чином, виокремлюється два основні підходи до релігієзнавчої ідентифікації псевдорелігій. Перший полягає у виокремленні таких організацій та рухів, які прагнуть реалізувати певний "біологічний інтерес", тобто такий, що пов'язаний із аспектами функціонування психіки засновника (лідера) руху та його послідовників. Наприклад засновані на сексуальності, або природній агресії. Другий полягає у виокремленні таких організацій чи культів, які прагнуть через використання атрибутів релігії популяризувати свою світоглядну позицію яка може виражати ідеї матеріалізму, атеїзму, гуманізму, тощо.

Як зазначалось, для того щоб ідентифікувати зазначені рухи як псевдо релігійні, необхідно підтвердити теоретичні припущення практичними дослідженнями. Зокрема необхідно провести експертну релігієзнавчу оцінку діяльності організації даних рухів. Особливо з огляду на необхідність прогнозування та профілактики драматичних випадків які мали місце внаслідок діяльності організації Ворота раю.

Але, для того, щоб дати об'єктивну та обґрунтовану оцінку та встановити факт відсутності чи наявності релігійного досвіду, зокрема у таких рухах як Церква сатани, Ворота раю та ін., необхідно проводити практичні дослідження. Методами таких досліджень можуть бути соціологічні методи емпіричних досліджень, наприклад, інтерв'ю, анкетування, спостереження та ін. Також, дієвими методами встановлення відсутності релігійного досвіду можуть бути глибинне інтерв'ю та безмедикаментозні практики аналізу трансперсонального досвіду.

1. *Тиллих П.* Избранное. Теология Культуры. – М. : Юрист, 1995. – С. 396–441.
2. Там само. – С. 397.
3. *Шефер Удо.* Вера Бахаи: секта или религия? // Ассоциация по изучению Веры Бахаи. – СПб. : Единение, 2003. – 48 с.
4. *Разэль.* Да клонированию человека. – Из-во: NOVA DISTRIBUTION, 2007, – С. 31.
5. Там само. – С. 31.
6. Там само. – С. 46.
7. *Забляко А.* Основные теории интерпретации квазирелигиозных движений [Электронный ресурс] // Веб-ресурс РАН. – Режим доступа : http://iph.ras.ru/site/sci_spir/otikd.html#_ftn1.
8. Офіційний вебресурс організації "Ворота раю" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.heavensgate.com>.
9. *Юнг К. Г.* Современный миф о "небесных знаменьях" // К. Г. Юнг о современных мифах. – М., 1994. – С. 27.
10. *Лавей Антон Шандор.* Сатанинская Библия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://royallib.ru/book/lavey_anton/sataninskaya_bibliya.html.
11. *Забляко А.* Основные теории интерпретации квазирелигиозных движений...

Надійшла до редколегії 15.03.13

О. М. Дядюшкін

ОСНОВНЫЕ ПОДХОДЫ РЕЛИГИЕВЕДЧЕСКОЙ ИДЕНТИФИКАЦИИ ПСЕВДОРЕЛИГИЙ

В статье рассматриваются основные подходы к применению понятия псевдорелигия к современным функционирующим движениям и организациям из числа новых религиозных движений. В частности, автор предлагает использовать как важный аспект определения псевдорелигий их самоидентификацию. Разграничивая феномены псевдорелигии и квазирелигии автор делает вывод о важности религиозного опыта как одного из ключевых критериев различия религии и псевдорелигии.

Как примеры псевдорелигиозных организаций рассмотрено Церковь Сатаны, Разлиты, Врата Рая. Отмечено особую роль в формировании этих организаций личности лидера и основателя. Установлено особое значение сексуальности в доктринах рассмотренных организаций что дало возможность провести параллель между ними и биологизмом, как формой псевдорелигии. Также, указана особая важность проведения практических исследований с применением эмпирических методов социологии и психологии.

Ключевые слова: псевдорелигия, квазирелигия, религиозный опыт, Врата Рая, Церковь Сатаны, Раелиты, новые религиозные движения.

O. M. Diadyushkin

RELIGIOUS IDENTIFICATION OF THE MAIN APPROACHES PSEUDO-RELIGIONS

In the article the basic going is examined near application of concept pseudoreligion to modern functionings movements and organizations from a number new religious movements. In particular, an author suggests to use as an important aspect of determination of pseudoreligions their itself authentication. Differentiating the phenomena of pseudoreligion and quasi-religion an author make conclusion about importance of religious experience as one of criteria of distinction of religion and pseudoreligion. Church of Satan, Raelian movement, Gates of Paradise are considered as examples of pseudoreligious organizations

The special role is marked in forming of these organizations of personality of leader and founder. The special value of sex appeal is set in the doctrines of the considered organizations that enabled to conduct a parallel between them and biologicalism, as by the form of pseudoreligion. Also, the special importance of providence of practical researches is indicated with the use of empiric methods of sociology and psychology.

Keywords: pseudoreligion, quasi-religion, religious experience, Gates of Paradise, Church of Satan, Raelian movement, new religious movements.